

**СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ
КРИВОРІЖЖЯ
НА МЕЖІ
ТИСЯЧОЛІТЬ**

**Матеріали першої
Криворізької міської
науково-практичної
конференції**

ПРО РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ КРИВБАСУ

Проблема взаємовідносин центру і регіонів завжди була і залишається гострою і актуальною. Адже в Україні ще не створено правової бази, необхідної для досягнення регіонами оптимальної економічної самостійності, немає чіткого розмежування повноважень між центральними та місцевими органами виконавчої влади з питань управління соціально-економічним розвитком регіонів.

Відсутність у минулому виваженої регіональної політики призвела до значних диспропорцій у територіальній структурі української економіки, неефективного використання переваг територіального поділу праці, природно-ресурсного та науково-виробничого потенціалу регіонів.

На тлі загальнонаціональних економічних проблем Криворізький регіон, на відміну від інших, виособлюється завдяки певним позитивним зрушенням. Підсумки роботи народно-господарчого комплексу міста за 1999 рік свідчать, що кризові прояви, які були притаманні більшості підприємств, вдалося пригальмувати. Відносно 1998 року обсяги виробництва зросли на 4,7%, в той час, як по Україні в цілому збільшення обсягів досягло 3,1%. У забезпеченні виходу економіки з кризового стану і стабілізації її розвитку важливу роль відіграли підприємства таких галузей: енергетики – 116,7% (по Україні – 107,2%), чорної металургії – 106,6% (по Україні – 104,6%), хімічної промисловості – 120,3%, харчової – 122,0% (по Україні – 106,5%). Суттєву роль відіграє промисловість регіону в зовнішньоекономічних зв'язках України. Так, питома вага криворізького експорту в обсязі експорту області становить 38,4%. Принагідно зауважимо, що виконком Криворізької міської ради першим в державі подолав кризу невиплати пенсій та заробітної плати працівникам бюджетної сфери. Протягом 1999 року практично у всіх галузях народного господарства скорочена заборгованість по заробітній платі.

Безумовно, подолати всі негативні тенденції, що мають місце в регіоні, не просто. Адже серцевина його економіки – виробничий комплекс – на момент початку перетворень був настільки внутрішньо зрощений з економікою республік колишнього Союзу, що виявився невіддільним (як і увесь народно-господарський комплекс України) для ринкових, приватновласницьких відносин. Звідси – й унікальність, як зауважує відомий український соціолог Є.Суїменко, нашої кризи. Звідси – і всі наші негаразди. Звідси – болісні пошуки виходу з них. І все ж таки перші кроки в Криворізькому регіоні по виходу з кризи зроблено. Спробуємо розібратися: завдяки кому вони зроблені і які чинники детермінували позитивні зрушення. Соціодіагностика міського життя, яка проводиться кафедрою соціології КДПУ протягом останніх років, показує, що провідну роль у вирішенні регіональних проблем Кривбасу відіграє управлінська еліта.

Еліта – центральне поняття елітних теорій, які стверджують, що необхідними складовими частинами будь-якої соціальної структури є вищі прошарки, які здійснюють функції управління і творчі функції.

Тож саме управлінська еліта Криворіжжя: депутати міськради, керівники і працівники міськ- і райвиконкомів, підприємств, установ і організацій,

підприємницьких структур і наукових закладів формують стратегію виживання і визначають тактику поступового відновлення економічного потенціалу регіону. Не можна не помічати наполегливої роботи міської влади щодо надання Криворізькому регіону статусу особливої економічної зони, яка все ж таки сприяла затвердженню Верховною Радою Закону "Про введення економічного експерименту на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України". Варто зауважити, що в регіоні останнім часом почав особливо відчуватися дух корпоративної солідарності управлінської еліти майже в усіх сферах життєдіяльності. Підприємці і промисловці об'єдналися в фаховій спілці та міській організації Народного-демократичної партії України, науковці – в Лізі інтелігенції Кривбасу.

Відбувається закономірний процес інтеграції органів місцевого самоврядування і керівників різних підприємств, фірм, організацій, установ в управлінні регіоном, який орієнтований на більш ефективне використання всіх видів ресурсів: науково-технічних, інвестиційних, фінансових. Конструктивним наслідком цієї інтеграції є створення в місті умов для розвитку малого та середнього бізнесу. В місті структурується мережа акціонерних та приватних підприємств, фірм, керівники яких, маючи високий потенціал інтелектуальної (академічної) освіти, не тільки використовують в своїй діяльності управлінські знання та досвід західного світу, але й прагнуть зробити прорив у вітчизняній науці, економіці, медицині, соціальній сфері.

Переконливими прикладами цього є ЗАТ "Наdejда" (директор П.Гурмаза), конкурентноспроможна продукція якого користується високим попитом не тільки в Україні, але й в Європі, про що свідчать "гран-прі" в Німеччині, Італії. Суперсучасними алюмінієвими конструкціями, вітражами, які не поступаються в якості європейським стандартам, позначена діяльність підприємства "Данвер" (директор А.Шарапов). Вражають своєю науковою оригінальністю ідеї та розробки ЗАТ ЗТНВФ "Коло" (голова спостережної ради В.Прилипенко). За участю цього товариства розроблено проект (не маючий аналогів у світі) захоронення об'єкт "Укриття" та створення централізованого сховища радіаційних відходів в Чорнобильській зоні відчуження; технологія виробництва чистої питної води; започатковано діяльність медичного центру "КОЛО-ВІТО", метою якого є запровадження новітньої моделі соціально-психологічної реабілітації людини в кризових умовах. Покращення фізичного та соціального здоров'я, сервісного обслуговування криворіжців є основною метою і фірми "Джерело" (директор О.Мкртчян) та ряду інших комерційних структур.

Діяльність багатьох криворізьких акціонерних та приватних підприємств, фірм свідчить про формування в регіоні нової генерації управлінської еліти – менеджерів-підприємців з новим ринковим мисленням, **раціональним прагматизмом** та почуттям **регіонального патріотизму**. А це, вважаю, є реальними доказами того, що економічний стан в Криворізькому регіоні "хоча і важкий, але не безнадійний" (адже навіть позитивні зрушення). Саме так і оцінюють ситуацію 40 експертів – керівники великих криворізьких промислових підприємств, банків, підприємницьких структур, ректори вузів, вчені. Експертне опитування проводилося кафедрою соціології КДПУ з метою з'ясування ролі міськвиконкому та вищих посадових осіб держави у вирішенні регіональних проблем Криворіжжя. Як то кажуть: "Час призупинитися, озирнутися, оцінити і з'ясувати, як і куди йти далі".

Наведемо деякі результати експертного опитування.

Ступінь дієвості керівної ролі міського голови Ю.Любоненка у вирішенні регіональних проблем 55% експертів оцінили на "відмінно", 45% - на "добре". Це означає, що мер впевнено тримає руку на пульсі регіонального життя. Позитивно оцінюють майже всі експерти діяльність заступників міського голови та голів райвиконкомів у сприянні вирішенню виробничих та соціальних проблем, що постають перед промисловою, бізнесовою та науковою елітами міста, хоча підкреслюють, що чимало питань потребують термінового вирішення.

Вияткову активність у забезпеченні умов для збереження і відродження економічного потенціалу Криворізького регіону проявляють на обласному рівні голова Дніпропетровської адміністрації М.Швець, на державному – Президент України Л.Кучма. Роль цих посадових осіб у вирішенні наших проблем 50% криворізьких експертів оцінили як "відмінно", 50% - "добре".

Така оцінка має під собою реальний ґрунт. Згадаймо особисту участь названих осіб у підтримці ініціативи міськвиконкому щодо надання промисловим підприємствам міста суттєвих пільг у частині сплати пені та штрафів за несвоєчасні розрахунки перед бюджетом, що, в свою чергу, зменшило загальне податкове навантаження, сприяло доланню кризових явищ та випуску конкурентноспроможної металопродукції на світовому ринку, що покращило зовнішньоторгівельний баланс України в цілому. Визначною подією в місті стало введення в дію пускового комплексу 3-ї черги швидкісного трамваю у жовтні 1999 року. Всім зрозуміло, що без особистої підтримки Л.Кучми та тодішнього прем'єр-міністра В.Пустовойтенка це не відбулося б так оперативно, та чи й відбулося б взагалі в найближчі роки. У зв'язку з цим варто підкреслити, що першим посадовим особам України властиве свідоме розуміння **безумовної цінності і значущості** Криворізького залізничного басейну в економіці України. Важливо, щоб це розуміння знаходило певне реальне втілення і надалі, особливо в практичній діяльності нового Кабміну та його прем'єр-міністра В.Ющенка.

Експертне опитування показало конструктивно-критичне ставлення управлінської еліти міста як до діяльності очолюваних нею підприємств, установ, фірм, так і до діяльності органів вищої законодавчої і виконавчої влад. Експерти вважають, що основними чинниками, які перешкоджають ефективній діяльності підприємств з різними формами власності сьогодні в країні є:

- ◆ Високий рівень податків – 65% експертів.
- ◆ Правовий нігілізм – 55% експертів.
- ◆ Брак обігових коштів – 50% експертів.
- ◆ Несприятливий регуляторний клімат (інспекції, регулювання ціноутворення, тощо) – 33% експертів.
- ◆ Нестача кваліфікованих кадрів – 30% експертів.
- ◆ Несформований ринок збуту продукції – 20% експертів.
- ◆ Відсутність механізму державного регулювання ринку – 15% експертів.
- ◆ Незадовільна діяльність окремих міністерств та відомств – 15% експертів.
- ◆ Застарілі технології – 10% експертів.

Окрім того, майже всі криворізькі експерти підкреслили, що державна регіональна політика повинна спрямовуватися на забезпечення однакових умов функціонування господарських комплексів регіонів і збереження

територіальної цілісності української держави. Основним принципом цієї політики має бути правове забезпечення подальшого посилення економічної самостійності регіонів шляхом чіткого розмежування повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування, зміцнення їх фінансово-економічної основи та підвищення відповідальності у вирішенні завдань життєзабезпечення і комплексному розвитку територій. Така політика сприятиме соціально-економічному зміцненню регіонів. А якщо будуть сильними регіони, буде сильною і держава.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про роботу управління економічної реформи та прогнозування розвитку регіону // Червоний Гірник.- 1999 – 30 листопада – С.3

Э.В.Мокряк

ДИНАМИКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦИАЛА НА ГОРНО-МЕТАЛЛУРГИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ КРИВБАССА В ХОДЕ ПЕРВОГО ДЕСЯТИЛЕТИЯ РЕФОРМ (1990-2000 Г.)

Анализ статистики свидетельствует, что за годы реформ существенно ухудшились все основные показатели, характеризующие эффективность использования трудового потенциала работников. Производительность труда в народном хозяйстве Украины за 1991-1995 г. снизилась более чем в три раза. В 1995-1999 г. более 30 % занятых в промышленности и строительстве работали неполный рабочий день или находились в отпусках без содержания. В то же время количество официально зарегистрированных прогулов, пьянок на рабочих местах и других грубых нарушений трудовой дисциплины увеличилось более чем на 25 % по сравнению с 1990 г. И это несмотря на то, что большая часть нарушений сегодня не фиксируется из-за существенного ослабления требований к соблюдению дисциплины труда со стороны руководителей. Эффективность использования трудового потенциала существенно снизилась и на государственных, и на приватизированных предприятиях. Руководители Фонда госимущества Украины утверждают, что на приватизированных предприятиях эти показатели, пожалуй, даже хуже, чем на государственных. Так, коэффициент использования рабочего времени на приватизированных предприятиях составлял в 1996 г. 0,68, в то время как в целом на предприятиях и в организациях Украины – 0,81. (1.с.6).

В Криворожском регионе также наиболее низкие показатели использования трудового потенциала наблюдались на приватизированных промышленных предприятиях. Это связано не столько с пагубным влиянием на эффективность трудовой деятельности новых организационно-правовых форм предприятий, сколько с тем, что в Кривом Роге в первую очередь были приватизированы предприятия легкой и пищевой индустрии, а также строительного комплекса, в то время как горно-металлургические предприятия до 1997 г. оставались в государственной собственности. В условиях же глубокого системного кризиса катастрофически снизились объемы производства и, естественно, эффективность использования